

SCHÖNBERG, ANDERS

**En landtmans tankar öfwer den frågan,
om, til undwikande af täta ombyten i
moder, samt hämmande af lurendrägerier,
förmånligt kunde blifwa, at i Swerige antaga
en nationel kläde-drägt, lämpad efter sw**

Stockholm
1773

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Schönberg it. Ex. A.

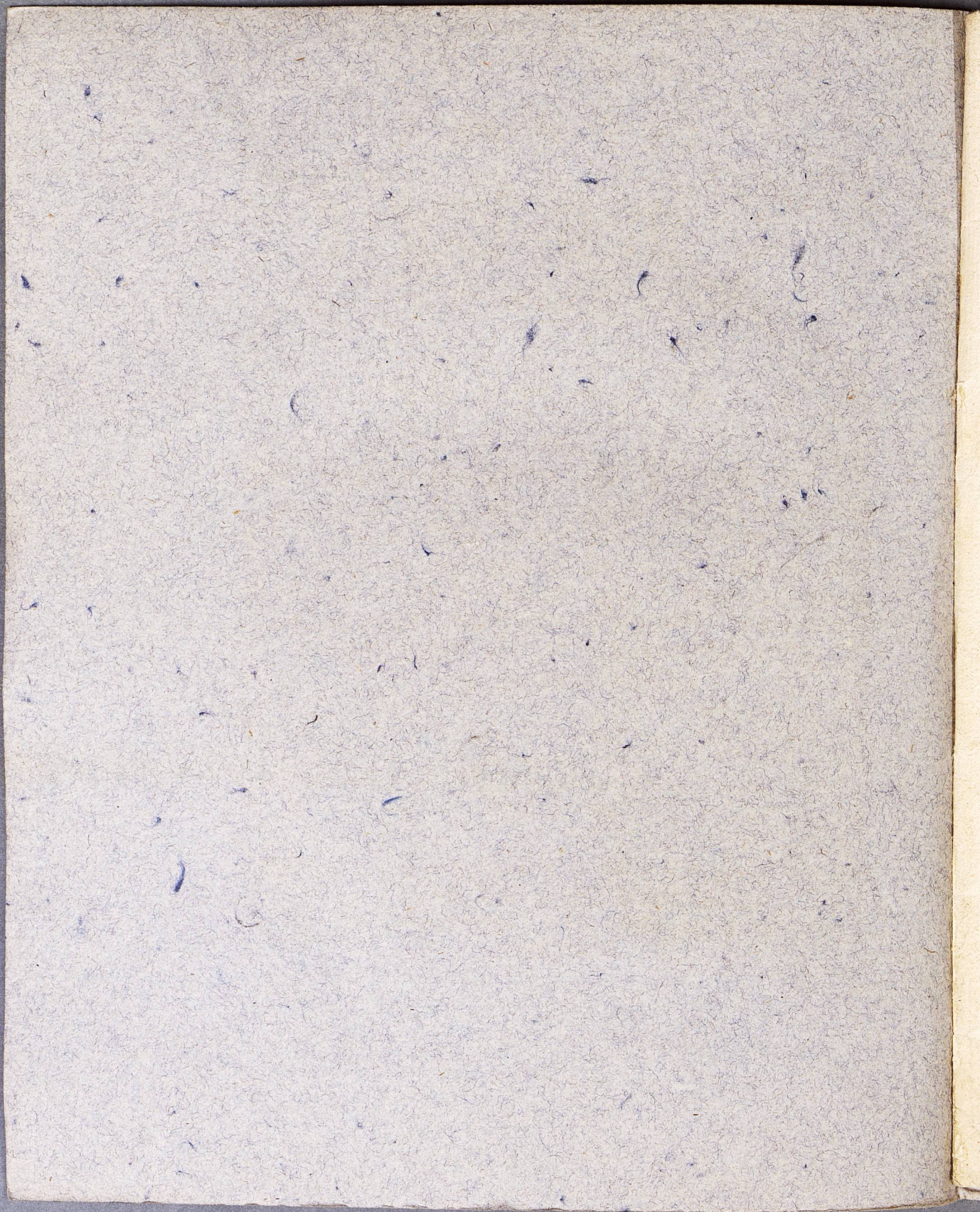
En landtväns tankar.

Sk. K.

Kult.

(B)

1700-1829

En Landtmans
T a n k a r

Öfver den

F r å g a n,

Om,

Til undvikande af tåta ombyten i moder, samt
hämmande af Lurendrägerier, förmånligt kunde blifwa,
at i Sverige antaga en National Klåde-drägt, lämpad
efter Swenska Climatet, och skiljaktig ifrån andra Nationers?
Hwad olägenheter en sådan förändring kunde med sig föra?

Och om til äfventyrs de olägenheter, hwilka sig wid
sielfwa förändringen kunde förete, torde af förmåner
i längden kunna uppvägas.

SEDERHOLM, 1773;

Tryckt hos Henr. Sougt, Kongl. Boktryckare.
På des Förlag.

Det är icke en wältalighets-skrift, som här fordras. En-
damålet kan icke wara annat, än at med bewis, hämtade
af ämnets natur, söka uplysa den framställda frågan.
Detta är således mit enda föremål, lämpeligt för en
Landtman, som icke känner det mera prydda skrif-sättet.

Först bör jag likwäl tolka min första känsla, då allmänna Tid-
ningar kundgiort, det en Medborgare på egen kostnad sökt sine Lands-
mans uplysning, och förbättring af deras seder. Hvilken skulle ders-
wid icke wörda den på et så hedrande sätt ädagalagde kärleken för
Fäderneslandet, denna första af alla borgeliga dygder. Den har
ifrån urminnes tider utmärkt det Swenska Folket. Inbördes split
och wårt tidehwarfs allmänna seder hastwa täflat at förstöra den.
Allt detta har dock icke förmått utsläcka den i alla hertan. Uplifwad,
under en Patriotisk Styrelse, börjar den redan mera allmänt sprida
sina klara strålar. Wärdige Medborgares efterdömen upelda alltid
många hjärtan til efterföljd.

En Medborgare af så mycken dygd läser icke mistycka, at man
skrifwer öfwer denna frågan med all den upriktighet och frihet, som i alla
ännen tienar at updaga sanningen. Om man ock wore öfvertygad,
det förmodan at kunna winna en allmän Klåde-drägt för en hel Nation,
skulle mera uttrycka Patriotisme, än kännedom af Människo-hiertat, och
af det tidehwarf, i hvilket wi lefwe, så gagnar ändeck at granska detta
ämnet, dels för at genom anförande af särskilta skäl finna den alltid ens
saldiga

faldiga sanningen, dels för at åtminstone kunna stadga hos någon af våra Landsmän den billiga öfvertygelse, huru usel och föraktansvärd den heder är, som man söker i yta, i kläder, i prakt och sáfånga.

J sielfwa frågan selas, efter min öfvertygelse, en hufvudsakelig omständighet. Det är icke nog, at weta, om en allmän och beständig Kläde-drägt wore förmånlig för et Folk. Det kan genast i wiså afseenden bejakas. Hufvudsaken är at weta, om det är möjligt at hinna det systemet, och på hwad sätt man skulle kunna komma dertill, i synnerhet, om Kläde-drägten skulle förändras ifrån andra Nationers och tidshwarfwets allmänna plågseder. Utan at tillika utreda detta, skulle denna fråga ändock stanna i lika mörker, som den Galen, hwilken en Bragmästare för-slog wid uprstandet af planen til et Slott, utan at där war tillgång til något fenster. Jag påstär derföre måst min upmärksamhet wid alt på denna Hufwud-frågan.

Theologer hafwa länge suckat öfwer werldens sáfånga, utan at kunna allmänt förändra sina tidshwarfs dårskaper. Philosopher hafwa slosat fruktlösa föreställningar, och människo-hiertat är ändock som det alltid varit. Dese hafwa fullgjort sin skyldighet, och åtminstone til någon del motat et allmänt fördärf i tankesätt och seder; men då Statsmän, mera wälmenande än kännare af werlden, welat med Lagar bota sáfånga i Kläde-drägter och lefnads-sätt, hafwa de måstadelis gjort sina Stadgar förakteliga, igenom omöjligheten at handhafwa dem. Det kan lyckas i wiså större och måst synbara ämnen, såsom at icke bära galoner, sammets-räckar och dylligt, äfwen som det derwid stundom kan wara nyttigt; men om en Regerings åtgärd skulle sträckas ända til Skräddarens prof-märke, utom at för deienstgörande stadga wiså uniformer, så tyckes den nedlåta sig nog mycket, under sin wärdighet; Och jag skulle ändock anse det för et mindre hinder, om dermed något kunde winnas; Men när har wäl någonsin människo-hiertat, wid sina naturliga böjesser, icke upletat nya wägar til sin förnöjelse, då man igenstångt de förr wanliga? Hwad wants wäl til exempel därigenom, at man minskade släpen på Fruentimrens Robar, då annan sáfånga i stället förorsakade icke mindre kostnad? Detta bör ingen sådes wara mera kändt än i Swertge, der man så ofta förnyat så kunniga

Funniga försök, at med Lagar hämma öfverflöd och yppighet. Böga har något annat Rike haft så många brutna och genast föraktade Lagar i detta ämnet. Man har här också, om minnet icke bedrager mig, år 1731, skapat en ny modell för Klåde-drägt, den alla skulle i akt taga. At man derwid mistagit sig om möjligheten til handhafwande af en sådan Lag, behöfwer icke annat bewis, än at de fleste långesedan förgått, huru en sådan modell varit.

En allmän Klåde-drägt skulle icke kunna winnas utan igenom Lag. Det är således nödwändigt, at först göra det öfvertygeligt, at den på sådant sätt icke kan winnas, och at med det samma alt hopp derom är förloradt. Människo-naturen är det, som lägger hinder i vägen, och det hindret är tilträckeligt. Den wil i sådana ämnen ledas och icke tvingas; Och huru skulle det wäl vara möjligt, at förmå den i sådana mål til willig lydnad, då det rörer en nog allmän smak hos det wackra Könet, så böjdt för ombyten, och så rikt på nya uppfinningar, undersködt häri af det andra Könet, ofta slaf af det förre, och icke sällan sorgfälligt at behaga sina herfskare äfwen i deras dårskaper.

Människan har i sin natur en böjelse at behaga sina likar, at winna deras aktning och anseende. Skaparens wälgörande hand har nedlagt den i naturen, för at upmana wårt slägte, til at eftersträfwä det goda, det höga och förträffeliga i dygder, til at sätunda genom åra, dygd och förtienster winna de samleswandes och de efterkommandes kärlek. Utan denna förträffeliga böjelsen, skulle drif-fiädrar saknas til ädla tankesätt och til berömmeliga gerningar, tåflan skulle förswinna, och en allmän tröghet werka en allmän ofskickelighet och en ångslig samlesnad. Men människo-sinnet är swagt utom en synnerlig handledning, och hiertat fördärswadt ledes igenom misbruk af de bästa böjelser lätteligen så wäl til säfånga och dårskaper, som til denna rätta årelystnad. Sergfälligt at utmärka sig, at på sig wända de medleswandes ögon, har människan i alla tider ofta stannat wid lappri och små-saker, med försåtande af de rätta ändamål, dit årelystnaden borde leda. Det är grunden til all den säfånga wid ringa och förakteliga ämnen, som alltid förnedrat människo-slägret, och således äfwen så til prakt och säfånga i klåder. Den förnåme skulle tro sig wanhedrad, om icke utan också

finne utmärka des rang och anseende. Den rike önskar ofta, hömsdig öfwer sin förmögenhet, at alle wid blotta äscendet måge skönja des wälstånd. Den ringare, den fattigare efterapar ofta de förnåmas och rikares lefnads-sätt, dels genom afund, dels af lika säfångellig hederslystnad. Straxt åstunda de förnåme och rikare något nytt, som utmärker dem framför andre, så at nästan alla ombyten i Klåde-drägter altid börjas hos den mera ansedde, men icke hos den ringare delen af et folk. Si här den beständiga kädjan af ombyten i prakt och Klåde-drägter, ouphörlig werkan af människo-naturens begär. Huru skulle man wäl bota detta onda, med at dämna några bäckar, då källan oföränderlig i sin natur, altid gifwer nya ämnen för större utbrott, och icke endast stannar wid yppighet i Klåde-drägter, utan äfwen så wäl kan sträcka sig til öfwerflöd i andra mål, såsom i equipager, byggnader, husgeråd, måltider med mera, så at altid en ny gren är til reds, om ock någon skulle för et ögnablick kunna igenstångas.

Man har rönt werkan här af i alla tider och samhällen. Lycurgi Lagar, grymme i sin natur, och omöjelige i sin utöfning för vår tids samhällen, hafwa varit de enda, som, igenom förqwäfwande af människors begär, förmått hindra deras werkningar, och tillika dödat industrie, wetenskaper och fria konster. Men et sådant tillstånd kan icke blifwa långwarigt, och minst skulle det vara så, wid vår tids seder. I de Turkiske Staterne, äro Klåde-drägter ganska beständige; Men de anse sina gamla plägseder som en del af sin Religion, och de instånga sina Fruentimmer ifrån alt umgänge i samhället. Det förew är en opinion, som hos oss icke kan winnas, och det sednare torde ingen önska. Den lilla Staden Geneve har försökt at förwara sina gamla alswarsamma plägseder, och med det samma Förfädrens Klåde-drägt. De hafwa ipekats til en del, genom en långwarig följd af wisla författningar; Men det som wore möjligt i en liten Stad, är det derföre icke i et stort Rike; Och det är en oändelig skilnad, at bewara en gammal länge nyttiad Klåde-drägt, och at aldeles införa en ny och owanlig. Endock äfwen i det dygdiga Geneve nyttias alla tillfällen, at utom Staden wisla sig med allehanda främmande granlåt. Huru klagar icke deras Medborgare Herr Rousseau öfwer förändringen af deras seder? Och Herr de Voltaire, hwilken

Hvilken äfwen så mycket fördärfwat som uplyst sit tidehwarf, har funnit en seger wärdig sit hierta, at kundgöra, det des motståndares Theologiae Professorernes Döttrar i Geneve wisat sig wid skåde: spelen på des gods, med sådan gransåt, som ej tillåtes i Geneve.

På detta sättet är sáfånga i praft och kläder til någon del oundwifelig i alla tider; Men den förhåller sig likwål i olika mån uti särskilda tidehwarf. Ärelystnaden i wår natur måste bryta ut på något sätt, men den finner mera eller mindre wärdiga föremål, efter som den ledes af tidehwarfwets seder. Der ära och anseende icke winnes, utan igenom hederande tankesätt, och berömmeliga gerningar, der alt sammanstämmer at leda hiertan til medborgeliga dygder, der det täcka Rönets ynnest är en belöning för verkliga förtienster, der uplystwas den rätta och wärdiga ärelystnaden, och der lemnas icke utrymme för sáfånga. Huru upmuntran skulle icke det warit, huru mycket borde icke det werka på sederna hos hela folkslag, då heders: kranzar utdeltes, så wål för medborgeliga dygder, som för Krigs bedrifter, då hwar och en kallades til stora förtienster af en dubbel belöning, så wål den, af dygdens ljuswa känsla i eget hierta, som af sine medlefwandes allmänna högaktning? Sáfånga i småsaker saknar deremot wid sådana omständigheter all upmuntran. Låt dåren der prunka, och blottad på förtienst, wilja söka den af sina kläder, hwad gagnar det honom, när ingen fästas derpå någon upmärksamhet? Sådane tidehwarf hafwa warit, och gifwe Gud, at de nu mera icke endast måge igenfinnas i Tide: böckerna.

Klandra sit tidehwarfs seder, är genaste wägen, at anses för miåltstukt och förtretelig; Men de wiså sielfwe, hurudane de äro, om man och icke talar om dem. Här är icke stället, at måla våra seder i all det ämnets widb; Men så mycket bör man likwål gifwa en liten tekning af dem, som nödigt är, för at bestyrka, huru omöjligt det är wid våra seder, at winna och bibehålla en allmän Kläde: dragt. Hvilken wet icke, at tycke för wålluster och weklighet blifwit en allmän plåga för wår werlds: del? Det är icke endast til England, det är nästan til hela Europa, som Herr Browns förträffliga målning om det Engelska Folkets seder är lämpelig. England har därwid ändock ännu flera fördelar framför många andra folkslag. Förtiensten högaktas der ännu nog allmänt, och man ansåg der

Där en Newton med lika allmän wördnad, oaktadt des gamla urmodiga Råck, med hwilken Klåde-bonad han skulle blifwit utwislad af wåra grannna små-herrar i Hufwud-staden. Sinnen endast böjde för wållust och flygtiga nöjen, huru skulle de kunna utmärka sig med annat än småsaker och fåfånga. Deras siäl är icke wänd til något redbart och alfwarsamt, det gifwer dem ingen förnöjelse, inga drif-skädrar för sinnet. Betraktom en stor del af wåre unge Herrar, och wi skole genast finna, at de wore aldeles sysslöse, om de icke finge förnöta den första halswa delen af dagen med at pryda sig sielfwa, och den andra, at tala dårskaper med Fruentimren om deras grantåt. Deras mödosria lefnad har icke tillåtit dem samla några kunskaper, som kunde sysslöfatta dem på nyttigare sätt, så at man torde med skäl kunna låmpa til flera, hwad en gammal wårdig Man en gång sade om en sådan yngling med tomt hufwud, at den icke skulle weta, om Konung Gustaf Adolph lefwat för eller efter syndafloden, om han ens hade sig bekant; det någon synda-flod någonsin warit. Sådane wettlöse sinnen anses ändoes ofta med ynnest i det wackra Könets sällskap, man roar sig der åt sådant prat, som kan wäntas i umgänge af människor utan stadga och utan kunskaper. Bägge Könen, ofta lika benägne för grantåt och fåfånga, täfla sålunda mången gång at föröka den flygtiga wekligheten hos hwarannan, och nästan, at blifwa hwarannan så like, at det endast skulle fordras en för bägge lika Klåde-drägt, för at tro dem wara af et och samma Kön.

Allstades hwarest weklighet och wålluster intagit et folks allmänna tycke, qwåfwas alla starka känslor. Den rätta årelystnaden fordrar alt för mycken slit och möda. Den wandlas derföre til vanité, til högmod i småsaker, til blott begär at lysa. Man åstundar förtienstens belöning, utan at wilja förtiena belöningen. Man wil utmärka sig i mindre ämnen, då man saknar ffickelighet, at göra det i de större och wårdigare. Detta hånder mera eller mindre, alt som flere omständigheter antingen påskynda eller hålla tillbaka detta bedröfweliga tillstånd. Man besyfler Frankrike, at upfinna wåra ombytliga moder, och at alstra så mycken fåfånga, som nu öfwerswämmar wår tids samhållen; Men om intet Frankrike wore, så skulle en allmän smak för weklighet werka allestädes det samma. Krigs-åran, belöningar, Folkets lynne, Könets ifrån medelåldren alt til wåra dagar förwarade högaktning för stora förtienster, alt detta
med

med mera, strider i Frankrike beständigt emot den rätta ärelystnadens fullkomliga förfall. Med icke mindre weklighet än i Frankrike, torde vårt Fosterland nog allmánt redan hunnit längre at wandla ärelystnaden till blott fåfånga. Man har ifrån äldre tider beskylt det Swenska Folket för någon mera utmärkt böjelse til prål och ostentation. Närmare orsaker torde kunna uppgifwas, hwilka utan twifwel i många delar styrkt denna böjelsen, som utrymmet här nu icke tillåter at granska. Dit hörer nu endast, at ju mera vanité härskar hos et Folk, desto mera benågit är det också för granlåt, och för ombyten så wäl i Kläder, som i annat prål. Huru önskeligt wore det icke, at kunna uplifwa det goda af våre Förfäders plågseder. De woro wäl icke alltid befriade ifrån alt prål i Kläder. St. Britas Son war mera dyrbart klädd än i vår tid är brukeligt, så at det wäckte förargelse hos des Moder. I alla våra förbigående tidehwarf, har man ofta, dels med bättre dels med sämre skäl, klagat öfwer yppighet i Kläder. Väre Förfäder woro icke alltid sparamme wid sina måltider, och minst wid sina dryckes lag, hwartil man icke må önska, at den allmänna smaken nu mera skulle wända sig. Det man kan önska at åga af våra Förfäder, är deras hårdade Kroppar, deras affky för weklighet, och deras manliga samt i allmänhet ärbara seder. Alt detta winnes icke blott med en allmän Klådedragt skild ifrån andra Nationers bruk.

Om det alltid är swårt, at styra människors fåfånga, huru mycket mera skal det då icke vara wid allmänna seder, som sammanstamma, at leda de flesta sinnen dertill. Wenne detta wäl skulle hjälpas med en ny Klåd-Ordning, om tidehwarfswets seder woro osförändrade? Nej, efter min öfvertygelse, är nödigt, at börja med hufwud-grunden till all den fåfånga, hwaröfwer man kunde klaga. Sederne måste först omskapas, och då förfaller af sig sielst alt hwad man behöfwer frukta wid vår tids ombytlighet och öfwerflöd i Kläder. Låt Uppfostrings-werket förbättradt så wäl stadga hertat hos de späda sinnen, som wänja dem at med flit och arbete söka kunskaper, samt Fruentimrens upfostran icke heller wanwårdas, låt känslan af ära och kärlek til Fäderneslandet på alt sätt uplifwas, upmuntras och belönas, låt Medborgares sinnen ledas til werfelig

förtienster, så wäl som til medborgeliga dygder, låt förtiensten hedras utan afseende på prål och klådebonad, låt den wettlöse, den fås kunnige dären, som under sysslöshet hämtar sit enda wärde af sina klåder, allestädes föraktas, och sederna skola antaga et annat lynne, då hiertat ledes ifrån det usla och fåfångeliga til en rätt ärelystnad, til höga och ädelmodiga tankar, til goda och wärdiga seder. Det är icke lätt, ej heller snart verkställt, at förbättra sederna hos hela folkslag. Det är et storwerk, som är förbehållit åt vår Store Rönung, hwars höga efterdöme aldrast upmuntrar til ädla tankesätt och Patriotiska dygder.

Föreställom oss, at en ny klådebonad för bägge könen skulle kunna stadgas, men källan til alla moder, fåfånga folkets caractere, samt deraf följande tycke för ombyten och förändringar wore det samma som hittills, hwad skulle då wäl dermed winnas? Monne man icke ständigt skulle upleta nya utwägar, at göra altsammans fruktlöst? Eller ock kanske tillika söka nya utrymmen för fåfågan, som til äfwentyrs icke wore bättre. Ingen annan än en Skraddare kunde upgifwa alla omständigheter, som utmärka modellet af en klådning, och den bästa Skraddare skulle ändock icke kunna ihugkomma at beskrifwa den så, at icke några förändringar kunde sammansåmkas med beskrifningen. En omskapad rynka eller skärning, et mera eller mindre upflyttadt uppslag, längre eller kortare skört på en wäst, med mera, wore straxt en sådan förändring, som utmärkte äibern af en klådning, de flygtiga sinnen skulle roa sig lika mycket på dens bekostnad, som wissade sig i en åstwen så ringa skild men redan urmodig dragt. Påföljden wore den samma som nu, at den som wille utmärka sig med grantåt i klåder, måste skaffa sig dem nya, wid det minsta ombyte. Hwilken kunde wäl föreställa sig alla ändock möjliga förändringar. Det war för några år sedan brukeligt, at låta trycka fagoner på klåde, uti mansklåder, at de sågo ut som kanterne af de på landet wanliga Julbröd. Kan icke sådant eller andra bruk upliswas, som icke röer modellet, och straxt skola alla följa med i det nyaste bruket. Men om ock modellet i alt kunde följias, utan den minsta förändring, hwilket likwäl mera wore at önska än heppas, så återstode ändock at lika ofta om

ombyta kläder af särffilta färger och tyg, förändringar, som ofta kunde blifwa än mera kostsamma och för den fattige betungande, än de man wille bota.

Wore swårigheten så stor wid Mansfolks Klädernas möjliga beståndighet altid wid lika skapnad, huruwida större skulle den icke wara wid Fruentimrens. Huru skulle man någonsin genom Författningar kunna reglera deras otaliga Klädebonader? Det wore et helt studium, at endast känna en liten del deraf, och sedan man upräknat et hundrade, hade man säkert förglömt dubbelt så många. En Författning, som skulle sträcka sig til Fruentimrens pien, garneringar, corbeiller, casquer, hattar och mössor, med mycket mera, à la Greque och à la Geneve, &c. &c. skulle förefalla något löjelig, och jag fruktar at de fleste torde finna den sådan. Så snart man glömt et enda namn, hade man öppnat tillfället at uplifwa et nytt mode, om det ock skulle hämtas från flera lecler tillbaka, så framt man icke kunde inifrånka deras dragt blott til Bindmössa, Kästa och Riortel, hwilket de rike och förnämre Damerne swårigen lärer gilla; men de skulle äfwen dermed ingen ting förlora af sit tycke för utmärkt granlåt, man kan göra den ensaldigaste dragt så dyrbar man behagar, och äfwen wid den dageligen upfinna nya ändringar. En sådan lag skulle wara blottståld för äfwen så många uttydningar, som en Författning i London, at på gatorne alle om nätterna borde bära lyckta. Först satte man intet lius i lyktan, en ny förklaring ålade dem det, åter upfant man at icke tända up liuset, och då en ny förklaring åter afsjöde detta lagbrott, skaffade man sig lyktor, som på alla sidor dölsde stenet af det uptända liuset.

Det wore önskeligt, at våra Klädedragter mera varit aspassade efter vårt climat. Om en främling skulle se i våra wintrar våra unga Herrar med hatten under armen, med kort tillfurna kläder åtspånade åt kroppen, utan armar och skört i wästen med mera, samt våra Fruentimmer med deras tunna sidentygs Robar och bara hufwud, skulle han snart tro, at det wore barn af Odens Göter, som förmå trotsa alla climatets swårigheter; men då han skulle märka,

at de fleste ifrån barndommen sorgfälligt varit förvarade för luft och köld, at en kall wäderpust, et drag wid et fenster dageligen blottställer dem för flusar, feber, gift och flera plågor, så lærer han utan twiffwel finna mycken contradiction i wår tids lefnadslätt; så ostridigt som detta är, så wisst torde ock det wara, at det icke kan hielpas utan igenom en allmän och förnuftigare omtänka, ledd och stadgad af efterdömen. En aldeles ny klådedrägt mera aspassad efter wårt klimat, som mycket kunde afwika ifrån bruket, skulle om den allmänt borde widtagas, förorsaka altför stora swårigheter. Alla klåder, för bägge kön, som nu finnas gjorde, skulle på en gång blifwa obruffbare. Den fattigare och til åfventyrs åfwen flere af de mera förmögne skulle deraf widkännas långt större olågenheter, än de som nu flyta af klådedrägternas ombytligket. Detta sednare beswårar måstadels dem, som höra til den större werlden; men det förre skulle sträcka sina betungande werkningar til alla. Mången har nu klåder för hela eller måsta delen af sin lifstid, hwilket man i synnerhet kan säga om många på landet af bägge kön, och måst om en stor del Fruentimmer der. Men huru stor förlust skulle icke det wara, om alt detta gjordes dem onyttigt, och kostnaden bleswe för många odrågelig, at aldeles på en gång förskaffa en ny garderobe för sig, hustru och kanske många barn. Swarest skulle en fattig Ambetsman finna tillgång dertil, som med en altid otillräckelig lön knappast förmår förwårswa sig det nödwändigaste til liffs uppehälle. En Landtman, en Nærings-idkare, nyttjar kanske mången gång en hop årsvda klåder, och om det wore möjligt, hwarföre må det icke wara i des frihet, at lemna dem til Fidei-Commits åt sina barnabarn. Detta förekommer löjeligt för dem, som altid äro wane wid ombyten, men än i wår tid har jag sett Fruentimmers klåder på landet, som ehuru flera gånger omskapade gått i arf til tredje och fierde slägte. Om dese Landtmån, obekymrade för modernas föränderlighet, blottställdt sig hittils för det orimliga förakt man i hufwudstäderne fåstar wid namnet campagnard, ehuru ofta nyttigare medborgare än många som i staden förnöta sin tid i duglöshet och lättia, hwarföre skulle det också icke hadanester lemnas i des ras fria behag at klåda sig och de sina som dem täckes. Dessa olågenheter skulle icke, efter min öfwertygelse, af några förmoner kunna upwågas.

Om

Om det också skulle tillåtas, at nöta ut de kläder, som man förut låtit göra, så wore det wäl någon större lindring för de fattigare Medborgare, men kunde ändock icke annat än betunga många, till åfwen tyrs nog fattige af wåre Landsmän. Det hittills wanliga bruket utgjorde ändock då endast kläder för hwardagslag. Då man skulle wara wäl klädd och prydd borde man råtta sig efter det nya modet. Kostnaden blefwe deraf nog tillräckelig i en Nation, så fattig och så fåfångelig, som wår är.

Om man ock wille föreställa sig, at besparing i längden skulle ersätta de första olägenheter, så nödgas mig min osäkerhet om detta modet af kläder kunde blifwa beständigare, än alla föregående, at åfwen aldeles twifla om möjligheten af några fördelar i framtiden deraf; men om man ock skulle för et ögnablick hoppas en sådan fördel, så återstår ändock olägenheten af brist på förlag hos wist tre fjerdedelar af Rikets inwånare, til en så dryg kostnad, som första förändringen fordrar, häst då alla tyger, om det ock wore de minst dyrbara, wid så stor efterfrågan ansenligen måste stiga i priset. Hur många närings-idkare wille icke använda mycken nödwändig kostnad, som kunde både gagna och bespara i längden, om han endast hade nog penningar i handom til förlag dertill, men när det ofta saknas, åfwen wid de än mera angelägna behof, i näringarna, när penningebrist der är så stor, hwarföre skulle man än mera minska penningetilgången igenom onödiga kostnader. På hwad sida jag således må anse detta ämnet, förekomma mig ändock idel olägenheter deraf.

Då man måste til alla omständigheter granska inför allmänheten en offentlig framställd fråga, har man behöft adaga lägga swarigheterna af en allmän förändring i klädedragten, med mera widlyftighet, än eljest skulle warit nödigt. Ämnet har då fordrat, at åfwen wisa olägenheterne af Lagar i sådana mål, dem jag eljest aldrig befruktat kunna någonsin möjeligen förmodas, i wår nuwarande sälla Regering. Det skulle strida emot den underdåniga wördnad, som alle undersåtare äro skyldige wår Store och Högt uplyste Konung, til at et ögnablick föreställa sig, at icke alla dese omständigheter genast förekomma Des grantsynta och Nådiga upmärksamhet. B 3. Et

Et nytt slag af Kläde:drägter skulle på intet sätt hämma Lurendragerier. Om man wille föreställa sig, at mindre quantum af olika slags tyger, skulle derigenom behöfwas til Kläder, så kunde wäl behöfwet af lurendrögade warer deraf något minskas, men tyngden deraf skulle då först eller åtminstone lika falla på våra egna Fabriquer. Lurendrageri med tyger til Kläder wore aldrig möjligt, om icke främmande Folkslag, wid mindre dyrhet på lifsmedel, större arbets öfning och deras Fabriquers längre stadga af tiden, dels tilwerkade för lindrigare köp, dels kunde göra sina tilwerkningar bättre i godheten, eller ock at wåre Landsmän intagne af gamla fördomar inbilla sig at så wore. Så länge dessa grunder eller sådan inbillning wore den samma, är winsten lika för den, som lurendrögar, och begäret likadant hos många at köpa af honom. Detta botas så mycket mindre med en ny Kläde:Ordning, som man aldrig kunde wälja något slags ty till Kläder, om ock et aldeles nytt skulle kunna uptänkas, utlåningen ju också icke skulle kunna tilverka, och det til bättre pris och godhet, om han kunde det wid andra tyger. Således synes det mig wara ostridigt, at detta ingen ting skulle hämma Lurendrageriet, af tyger.

Efterdömen verka åtminstone med tiden i alla delar af et Folks lefnadsfatt mera än lag. Hvad större efterdöme kan wäl något Folk äga til et sparsamt och förnuftigt lefnadsfatt, än det Swenska, hwilkets Store och Hulde Konung använder all sin tid til arbete för sina undersåtares wälfärd, samt hatar ståt och prackt, så wäl i Kläder, som i andra mål, detta höga efterdöme kan icke annat än wäcka omtänka först hos dem, som äga den nåden, at lefwa närmare Thronen, och sedan i hela landet. Om wid det Kongl. Hofwet en beständig Kläde:drägt nyttjades, utan at af moder förändras, så skulle modernas ombytligket i det hufwudsakeligaste blifwa mindre allmän.

Dock torde det tillåtas mig at önska, det en sådan Kläde:drägt icke mera må afwika ifrån nuwarande bruket, än at alla redan gjorda Kläder kunde derefter jämkas, ty eljest skulle olägenheterna af en aldeles ny Hofdrägt, blifwa til någon betydande del de samma, som man förut förestått. De, som böra wisa sig för sin Nådiga Öfwerhet, skulle

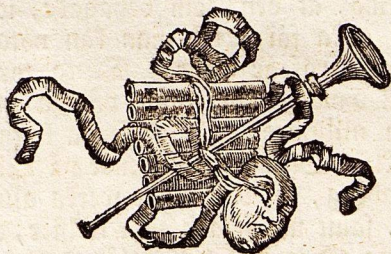
skulle eljest först förskaffa sig helt andra kläder, med större kostnad än wid et nytt mode, som ofta tillåter, at med någon förändring nyttia de kläder som man äger. Alla i landet, som wille wara förnämare, följde ofelbart deras efterdöme, och den skulle anses för obehöfwd och blottställas för årlöse, som icke liknade det bättre folket deri. Och det som wärst wore, den fattigare Medborgaren, ofta kanske af hederligt stånd, hwilket just ålade honom den skyldigheten, at likna andra i kläder, skulle icke wåga at wisa sig för vår högst wördade Dyre Konung, om han icke ägde förmögenhet at klåda sig efter Hofdrägten. Förtiensten skulle då bero af kläderna, som är just twärt emot ändamålet.

För alla Stater skulle ock uniformer af wisk färg icke skada. Det werkade deri besparing, at den, som behagade, icke behöfde så ofta wisa sig i kläder af olika färg, och man kan nöta en uniforms-klädning, så länge något deraf är qwar. Detta torde dock wara bäst, at endast sträcka til Embetsmän, utan pålaga under wisa är i början för någon utom militairen, för at spara kostnaden för de fattigare; men en sådan Kläde-Ordning i affeende på olika stånd, skulle efter min tanka wara skadelig, ty den kunde verka afund, agg och owilja ibland Medborgare, samt uprifwa gamla twister, åtminstone i mångas hjertan, som behöfwa tid at aldeles utplånas.

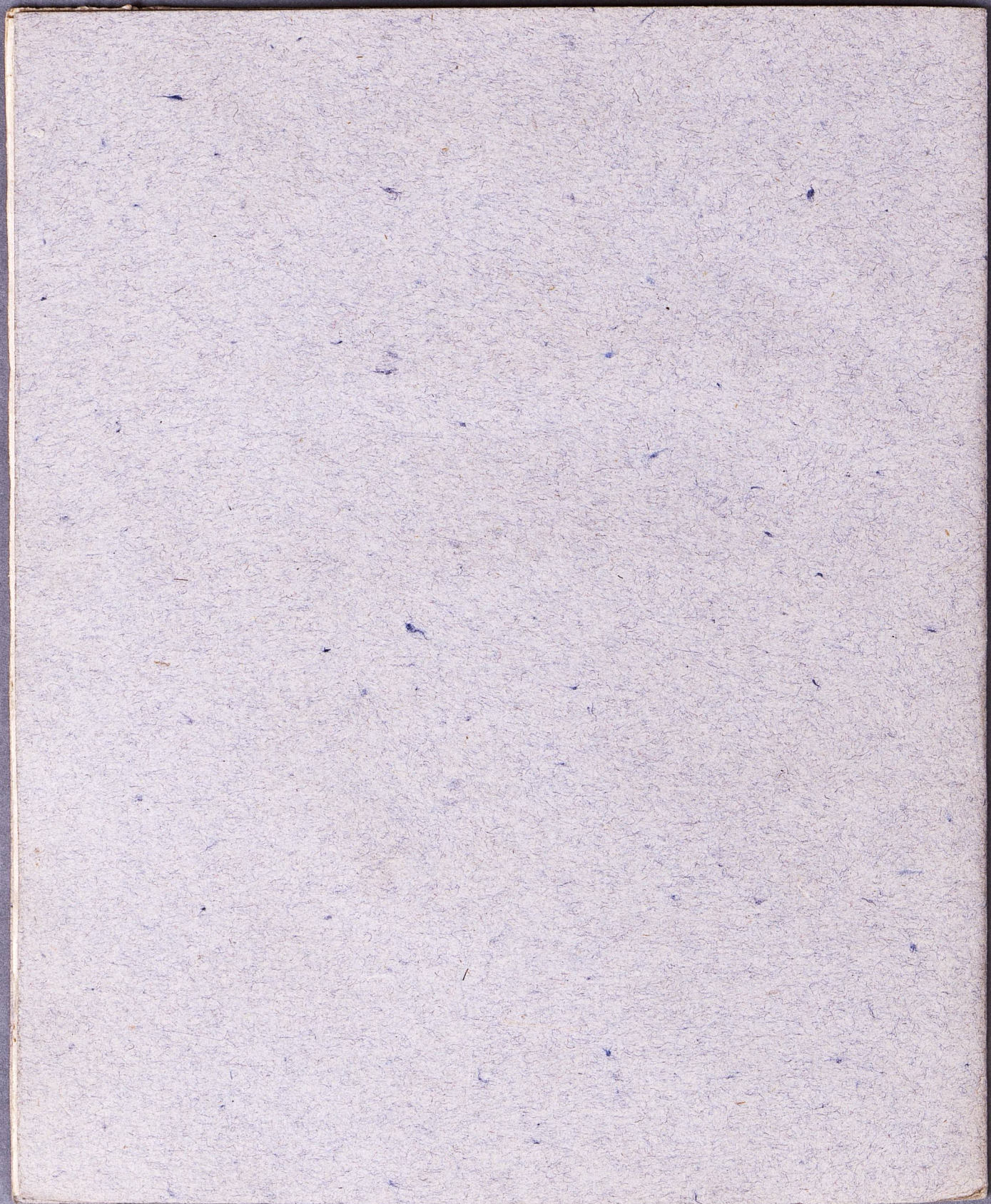
För öfrigt, jämte det man förut anført, om Efterdömens werkan på hela Folkflag, och om Gafångans botemedel igenom den rätta Grellystnadens uplifwande, til at eftersträfwä en verkelig Grewa, Patriotisme, Förtienster och Medborgerliga dygder, är det en ofelbar cur emot all skadelig yppighet, at alt slösande på credit och med andras penningar hämmas igenom de strängaste Lagar. Om en dåraktig menniska wil slösa bort sit eget, så må det wara för des råkning, han lider sielf til slut måst deraf, och har imedlertid igenom sin galenskap något bidragit til närings idkande Medborgares försörjande; men så snart man wil slösa med lånta penningar, sedan göra banquerouter, och bedraga sina Medborgare, kunna Lagarne aldrig wara nog stränga emot slika bedrägerier, hälst för dem, som förut fört en yppig och öfwerflödigt lesnad, i kläder, bygnader, eller hwad mera man

man må nämna, der man flyger högre än wingarne bära, efter ord-
språket. Jag vågar vara förvisad, at alt detta mera skulle hämma
alt öfverflöd i Kläder, än någonsin kunde vara möjligt igenom nå-
gra nya Klåd=Ordningar.

Desa tankar underställas genast igenom trycket Medborgares be-
nägna ompröfwande, på det at om någon annan med bättre skäl kun-
de ådaga lägga, at man här felat, sanningen så mycket mera
må updagas.

www.books2ebooks.eu